

TÜR VE SİNEMADA TÜRLER

A- TÜR (GENRE)**I- TANIM****II- TEMEL ÖZELLİKLERİ****B- FİLM TÜRLERİ****I- TANIM****II- TEMEL ÖZELLİKLERİ**

A- TANIM

“Tür” kelimesi, genel anlamıyla bir sınıflandırma veya kategori anlamına gelir.

Sanat, edebiyat, sinema gibi yaratıcı alanlarda ise “tür” (İngilizcesi: genre), benzer yapısal ve içeriksel özelliklere sahip öğelerin tekrarlayan biçimde gruplandırılmasıyla oluşan ve hem üretimi hem de alımlamayı yönlendiren kültürel bir sınıflandırma sistemidir.

TÜRLERE AYIRMA NEDENİ

- Bilgiyi düzenlemek ve sınıflandırmak
- Karmaşık yapıları anlaşılır hale getirmek
- İletişimi kolaylaştırmak (örneğin: "Bu bir polisiye roman" dediğimizde ne beklememiz gerektiğini biliriz.)
- Tüketici ve üretici arasında bir ortak dil oluşturmak

B- TEMEL ÖZELLİKLERİ

1- Tekrarlayan Özelliklere Dayanır.

Aynı türdeki öğeler benzer yapılar, içerikler, biçimler veya işlevler taşır.

Örneğin tüm hikâye türlerinde anlatı öğeleri (karakter, olay, mekân) mutlaka vardır.

2- Sınıflandırıcıdır.

Tür, çokluğu düzenler; nesneleri, kavramları veya eserleri belirli kategorilere ayırarak anlamayı kolaylaştırır.

Örneğin, kitapçılarda romanlar, şiirler, biyografiler ayrı raflardadır.

3- Beklenti Yaratır

Tür, izleyici/okuyucu/dinleyici için bir beklenti çerçevesi sunar.

Ne tür bir içerikle karşılaşacağımızı önceden tahmin etmemizi sağlar.

Örneğin Komedi türü filmlerden gülmeyi, trajedi türü filmlerde duygusal yoğunluk bekleriz

4- Dönüşebilir ve Genişleyebilir

Türler zaman içinde değişir, yeni biçimler alır, melez türler oluşur. Kültürel, teknolojik ve tarihsel gelişmeler türleri yeniden şekillendirir.

Örneğin, “Romantik komedi”, “Bilimkurgu gerilim” gibi türler hibrittir.

5- Biçim ve İçeriği Belirler.

Her tür, kendine özgü biçimsel kalıplara ve tematik içeriklere sahiptir.

Örneğin bir korku filminde karanlık atmosfer, ani sesler ve tehdit unsuru kaçınılmazdır.

6- Kolektif Anlam Taşır.

Türler, toplumların kültürel hafızasında yer edinmiş ortak kodlardır. İzleyiciler, türün ne anlama geldiğini bilerek içerikle ilişki kurar.

7- Üretim ve Tüketimi Yönlendirir

Tür, içerik üreticilerinin (yazar, yönetmen, müzisyen) nasıl bir yapı oluşturacağını belirlediği gibi, izleyicilerin de neyi seçeceğine dair bir rehber görevi görür.

B- FİLM TÜRLERİ

I- TANIM

Sinemada “tür”, bir filmin anlatı yapısı, duygusal tonu, karakter tipleri, mekân ve zaman kullanımı, tematik içeriği ve seyircide yaratmayı amaçladığı etki gibi özelliklerine göre sınıflandırılmasını sağlar.

SİNEMADA TÜRLERİN ÖNEMİ

- Seyirci beklentisini yönetir.
- Senaryo yazımını kolaylaştırır.
- Pazarlama ve dağıtım stratejilerini belirler.
- Alt türler ve melez türlerle yenilik sunulabilir. (örneğin: bilimkurgu-gerilim, romantik-komedi, korku-komedi gibi)

TÜRLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Sinemada türlerin ortaya çıkışının çok farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar;

1- Seyirci Beklentileri ve Tanınırlık (İzleyici Odaklı Gelişim)

Sinemanın kitlesel bir eğlence formu haline gelmesiyle birlikte, yapımcılar seyirciyi ne tür hikâyelerin cezbedtiğini gözlemlemeye başladı.

Tanıdık kalıplar (örneğin: “kurtarıcı kovboy”, “âşık ama ayrı düşen çift”, “kötü adamla hesaplaşma”) sayesinde izleyici, izleyeceği film hakkında önceden bir beklenti geliştirebildi. Bu da pazarlama açısından büyük avantaj sağladı: "romantik komedi", "korku filmi", "western" gibi etiketler satış stratejilerinde kullanıldı.

2- Hollywood Stüdyo Sisteminin Etkisi (Endüstri Temelli Gelişim)

1930–1950 arasında klasik Hollywood stüdyo sistemi, türleri üretim ve dağıtım açısından seri üretime uygun kalıplar olarak kullandı.

Her stüdyo belirli türlerde uzmanlaşmaya başladı (örneğin MGM müzikalde, Warner Bros. gangster filmlerinde).

Bu dönemde “tür” neredeyse bir fabrika şeması gibi işlerdi: belirli roller, olay yapıları, çekim teknikleri ve hatta sonlar önceden belliydi.

3- Toplumsal ve Kültürel Değişimler (İdeolojik ve Anlatı Temelli Gelişim)

Türler sadece estetik değil, aynı zamanda toplumsal değerleri ve korkuları da yansıtır.

Örneğin:

1950'lerdeki bilimkurgu filmleri atom bombası korkusunu, Soğuk Savaş paranoyasını işler. 1970'lerin korku filmleri, aile yapısının çözülmesini veya Vietnam sonrası travmayı sembolize eder.

Türler bu bağlamda, toplumun bilinçdışının yansımaları olarak da okunabilir.

4- Anlatı ve Temsil Kalıplarının Kodlaşması (Biçimsel-Eleştirel Gelişim)

Türler zaman içinde semboller, karakter tipleri ve olay örgüleri ile kodlandı.

Örneğin:

Western = kahraman + sınır kasabası + adalet çatışması

Korku = bilinmeyen tehdit + kurban karakter + karanlık atmosfer

Bu kodlar hem yapımcılar hem seyirciler için ortak bir görsel ve duygusal dil oluşturdu.

5- Akademik ve Eleştirel Yaklaşımlar

1970'lerden itibaren film eleştirmenleri ve akademisyenler, türleri ideolojik, psikanalitik, feminist ve kültürel açılardan çözümlemeye başladı.

Özellikle Rick Altman, Steve Neale, Thomas Schatz gibi tür kuramcıları türlerin sabit değil, zaman içinde değişen ve yeniden biçimlenen yapılar olduğunu savundular.

Kısaca;

Türler, yalnızca sanatsal tercihler değil; seyircinin ilgisi, sinema endüstrisinin üretim mantığı, toplumsal değişimlerin yansımaları ve anlatı kalıplarının biçimlenmesiyle birlikte doğal bir evrim sonucu ortaya çıkmıştır.

B- TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sinemada türler, anlatım biçiminden mekâna, karakterlerden görsel stile kadar birçok açıdan tanımlanabilir. Tür hem yapımcılar için yaratıcı bir yapı iskeleti, hem de izleyiciler için duygusal ve tematik bir rehberdir. Türlerin temel özellikleri şunlardır;

1- Kalıplaşmış Anlatı Yapısı

Her türün genellikle izlediği belirli bir hikâye örgüsü vardır.

Tür	Yaygın Anlatı Yapısı
Romantik	Tanışma – Uzaklaşma – Kavuşma
Korku	Tehdit – Kaçış – Yüzleşme – Hayatta Kalma
Aksiyon	Görev – Engel – Tehlike – Zafer
Psikolojik Dram	İç çatışma – Travma – Dönüşüm ya da çöküş

2- Tipik Karakterler

Her türün kendine özgü karakter tiplerleri vardır. Bunlar, izleyicinin türü tanımasını kolaylaştırır.

Tür	Tipik Karakterler
Western	Yalnız silahşor, kanun adamı
Polisiye	Dedektif, suçlu, kurban
Fantastik	Kahraman, rehber, kötü karakter
Dram	Gerçekçi, derinlikli sıradan insanlar

3- Mekân ve Zaman Kodları

Her tür, belirli mekânlar, zamanlar veya dönemlerle özdeşleşmiştir.

Tür

Bilim Kurgu

Western

Korku

Tarihî Film

Sık Kullanılan Mekân/Zaman

Gelecek, uzay, yüksek teknoloji

19. yy Amerikan sınır kasabaları

İssız evler, mezarlıklar, gece

Geçmiş yüzyıllar, gerçek olaylar

4- Görsel ve İşitsel Stil

Her tür, özgün bir sinematografik dil geliştirir: Işık, renk, kamera kullanımı ve müzikle tür kendini ifade eder.

Tür

Korku

Komedi

Gerilim

Dram

Görsel-İşitsel Özellikler

Karanlık, düşük ışık, ani ses efektleri

Parlak ışık, hızlı kurgu, tempolu müzik

Yakın planlar, sessizlik, iç ses

Dingin kamera, doğal ışık, sade müzik

5- Tematik Kodlar

Her tür belirli temalar etrafında döner.

Tür

Romantik

Korku

Dram

Bilim Kurgu

Yaygın Temalar

Aşk, özlem, bağlılık

Ölüm, bilinmeyen, günah-kefarete

Aile, travma, kimlik, toplumsal baskı

İnsanlık, teknoloji, etik, gelecek

6- İzleyici Beklentisi

İzleyici, bir tür filmine giderken hangi duyguyu yaşayacağını bilir. Bu da türün pazarlama ve alımlama sürecini etkiler.

Örneğin Komedi; gülmek, korku; korkmak, Dram; duygulanmak, Gerilim; gerilmek, meraklanmak

7- Değişim ve Melezleşme

Türler zamanla gelişir, alt türlere ayrılır ve melez türler ortaya çıkar:

SİNEMADA TÜRLER

1- Kurgusal (Kurguya Dayalı) Türler

Drama (Dram)

Komedi

Romantik (Romantik Komedi / Romantik Dram)

Aksiyon

Gerilim (Thriller)

Korku (Horror)

Macera (Adventure)

Polisiye / Suç (Crime)

Bilim Kurgu (Science Fiction)

Fantastik (Fantasy)

Western (Kovboy Filmi)

Savaş Filmi

Spor Filmi

2- Belgesel (Documentary) Türleri

Tarihsel Belgesel

Biyografik Belgesel

Doğa Belgeseli

Deneysel Belgesel

Sosyal Belgesel

Sanat Belgeseli

3- Aile ve Gençlik Türleri

Aile Filmleri

Gençlik Filmleri

Çocuk Filmleri

Animasyon

4- Psikolojik Türler

Psikolojik Dram

Psikolojik Gerilim

ALT TÜR ve MELEZ TÜRLER

KISA FİLM ÇÖZÜMLEME

SİNEMADA TÜRLER

ALT TÜR ve MELEZ TÜR

“Alt tür” ve “melez tür” kavramları, tür kuramının dinamik yapısını gösteren çok önemli kavramlardır. Sinema, durağan değil her zaman yenilik, çeşitlilik ve seyirci beklentilerine yanıt verme arayışında olan bir anlatı sanatıdır. Bu iki kavramı ayrıntılı ama sade bir şekilde açıklayalım:

ALT TÜR

Alt tür, bir ana türün içinde, belirli tema, atmosfer, olay örgüsü veya karakter tiplerine göre daha daraltılmış ve özelleşmiş biçimdir.

Ana Tür

Korku

Bilimkurgu

Western

Savaş Filmi

Aksiyon

Alt Türler

Zombi korkusu, Slasher (kesici cinayet korkusu), Doğaüstü korku, Psikolojik korku

Siberpunk, Zaman yolculuğu, Uzay operası, Kıyamet sonrası (post-apokaliptik)

Spagetti western, Anti-kahraman western, Revisionist western

Cephe filmi, Direniş filmi, Subay-drama, Tarihsel savaş

Casusluk aksiyonu, Süper kahraman aksiyonu, Mafya aksiyonu

Önemi

- Alt türler, çeşitlilik sağlar.
- Daha belirgin hedef kitle yaratır.
- Kalıplar içinde özgünlük üretmeye olanak verir.

KISA FİLM ÇÖZÜMLEME		SİNEMADA TÜRLER
MELEZ TÜR Melez tür, iki ya da daha fazla ana türün öğelerini bir araya getirerek yepyeni bir anlatım biçimi oluşturan filmlerdir. Bu türler hem tematik hem biçimsel olarak sınırları zorlar.		
Melez Tür Romantik-Komedi Korku-Bilim kurgu Aksiyon-Gerilim Fantastik-Dram Western-Bilimkurgu Polisiye-Komedi	Bileşen Türler Romantik + Komedi Korku + Bilimkurgu Aksiyon + Gerilim Fantastik + Drama Western + Bilimkurgu Polisiye + Komedi	Örnek Film Notting Hill, When Harry Met Sally Alien, The Thing Die Hard, Taken Pan's Labyrinth, Big Fish Westworld, Cowboys & Aliens Kiss Kiss Bang Bang, The Nice Guys

Ortaya Çıkma Nedenleri

- Yeni anlatı biçimleri yaratmak isteyen yönetmenler tarafından tercih edilir.
- Seyirci kitlesini genişletmek için stratejik olarak da kullanılır.
- Tür kurallarının aşılması, altüst edilmesi ile postmodern sinemanın ruhuna uygundur.

Kavramsal Yanı

- Alt tür, türün derinleşmesi demektir.
- Melez tür, türün genişlemesi demektir.
- Alt tür daha çok "kural içinde farklılaşma"dır. Melez tür ise "kurallar arası buluşma"dır.